

УДК 65.012.34:63

DOI: 10.31359/2312-3427-2019-2-98

В.А. Єфанов, канд. екон. наук, доцент

Сумський національний аграрний університет

СПЕЦИФІКА ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНСЬКИХ АГРАРНИХ КОРПОРАЦІЯХ

Визначено роль агрокорпорацій в національному сільському господарстві. Сформовано основні логістичні орієнтири для сільського господарства з позиції великих товаровиробників. Оцінено значимість логістики в розвитку провідних підприємств галузі. Визначено основні проблемні моменти формування логістики в умовах української економічної системи. Розглянуто специфіку процесів логістики аграрних корпораціях України.

Ключові слова: *аграрні корпорації, сільське господарство, логістика, збут, постачання, транспорт, сезонність, виробництво, ефективність, прибуток.*

Постановка проблеми. Світ змінюється. Економіка все більшої кількості країн стає відкритою, спираючись на роботу транснаціональних корпорацій. Не стала виключенням й Україна. Відповідно до даних Держкомстату України експорт товарів галузі сільського господарства в 2016 р. збільшився на 1,47 млрд долл., досягнувши рівня 15,2 млрд долл. Загальна частка аграрної продукції в експорті країни склала 42 %. Зернові культури основним елементом експорту сільськогосподарської продукції, за статистичними даними в 2016 році саме вони забезпечили виручку в 6 млрд долл. [1]. Розвиток великих підприємств з значим іноземним капіталом став одним з головних векторів формування сучасної національної економіки. Не залишився в стороні від даної тенденції й аграрний сектор, де агрохолдинги на 2018 р. відіграють вирішальну роль в формуванні продуктового ринку. В аграрному секторі склалась ситуація, коли вже офіційно зареєстровано понад 60 агропідприємств холдингового типу, в розпорядженні кожного з яких знаходиться близько 70 тис.га. Загальна площа сільськогосподарських угідь в їх використанні на 2016 рік складає 3,4 млн, склавши близько % відсотків всіх орних земель країни.

Варто відмітити, що це офіційна статистика, тоді як в діяльності українських агрохолдингів існує тенденція до часткового приховання діяльності з метою подолання державного антимонопольного законодавства, часто підприємства реєструються як незалежні, при цьому реально знаходячись в управлінні великих компаній [2]. Будучи лідерами аграрного ринку саме агрохолдинги формують загальні тенденції розвитку галузі, визначають інновації, котрі будуть застосовуватися в ній як пріоритетні[3]. Одним з важливих пріоритетів розвитку аграрних корпорацій є широке застосування в них логістики. Використовуючи логістику, як систему оптимізації постачання та збуту, корпорації отримують можливість розвивати свої переваги через оптимізацію вхідних та вихідних товарних потоків. Одночасно з цим, специфіка аграрного ринку вимагає особливого підходу до логістики, її корелювання до змінюваних зовнішніх і внутрішніх умов ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку логістики в теоретичному та практичному аспекті функціонування сучасної системи економічної системи приділяли увагу багато зарубіжних та вітчизняних вчених, найвідоміші з-поміж яких: Анікін Б., Божидарнік Т., Вордлоу Д., Вуд Д., Даниленко А., Косарева Т., Кравцов А., Маслак О., Москвітін Т., Орліскі Дж., В. Сергеев, Уайт, А. та ін.. [1-8]. Дослідження більшості вчених зорієнтовано на реалізацію логістичних принципів в контексті функціонуванні різних типів підприємств ринкового типу, в тому числі й процесам логістики в корпораціях. Однак, динамічний розвиток економічних відносин та такого їх елементу як логістика потребує додаткового розширеного дослідження, що й зумовило наш вибір напряму наукового дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є оцінка специфіки використання логістики в аграрних корпораціях за сучасних реалій економіки України.

Виклад основного матеріалу досліджень. Корпорації аграрного сектору економіки України є надзвичайно потужними одиницями бізнесу. Рівень їх сукупного доходу за 2016 р. склав більше 7,3 млрд долл. й постійно зростає. Такі масштаби виробництва та отримуваних доходів дозволяють говорити про вирішальну роль даних виробників для сільськогосподарського сектору національної економіки. В десяти найбільших компаніях EBITDA в становить від \$10 млн до \$415 млн. Однак, в 2016 р. розмір EBITDA у багатьох агрохолдингів зменшився в

порівнянні з попереднім роком. Лідери аграрного бізнесу нарощують земельний банк, за 2016 р. він збільшився на 13%. За рейтингом журналу Лендлорд, за масштабами виробництва, наявністю земель в розпорядженні, найбільш потужними агровиробниками стали: «Кернел»; «НІБУЛОН», «Миронівський хлібопродукт», Ukrlandfarming, «Астарт», «Агропросперіс», «Укрпромінвест-Агро», «Прометей», «УкрАгроКом», «Гермес-Трейдінг», «Агротрейд». В основі поведення оцінки стала саме орієнтація в діяльності на сільське господарство як основне джерело прибутків[4]. Стратегії розвитку аграрних корпорацій, досвід застосування ними логістичного інструментарію, стають головним орієнтиром в розвитку галузі в цілому.

Розвиток логістики для великих агрохолдингів стає новим напрямком удосконалення діяльності. Агрологістика спирається на всебічне застосування положень і методів логістики у сфері аграрного виробництва на рівні внутрішнього та зовнішнього середовища сільськогосподарських підприємств. На даний момент в Україні агрологістика перебуває на початковому етапі розвитку, тому частіше всього навіть крупні компанії переносять в свою діяльність досвід та методики з розвинених країн, корелюючи його до національних реалій. В розвинених країнах: США, Канаді, країнах Західної Європи, Австралії та інших, логістика давно використовується для ефективного агробізнесу, тоді як наші підприємства, навіть ті, що мають значний масштаб виробництва, все ще приділяють їй не достатньо уваги в своїй діяльності [5].

Розглядаючи основні напрямки логістики, проаналізуємо її використання в провідних аграрних корпораціях, на основі даних, рейтингу, виконаного журналом Форбс для агрокомпаній України.

В більшості корпорацій України логістика виконує функцію вирішення проблем транспортування та зберігання й цим обмежується, що не дає достатнього її ефекту.

Компанія «Чиста криниця» є одним з найпотужніших лідерів агробізнесу, на в 2016 р. вони отримали 500 доларів EBITDA на гектар при наявності земельного банку в розмірі 50 000 га. Весь розвиток логістики тут спрямовано на формування ефективних ланцюгів продажу продукції, в основному за валюту міжнародним трейдерам. Також вираженим вектором в логістиці є формування ефективного зберігання, в підприємства в наявності три елеватора з загальною потужністю 150 000 т,

що повністю забезпечує потреби корпорації в зберіганні власного зерна. Тобто, виділено лише два логістичних вектори - транспортування та розміщення товарів.

Такий потужний виробник сільськогосподарської продукції як «Вінницька агро промислова група», котра в 2016 р. отримала EBITDA на рівні 347 доларів з гектару та при розмірі земельного банку в 43 053 га., зорієнтував логістику на внутрішні та зовнішні переміщення в векторах збут та постачання. Перевагою корпорації є компактне розташування земель (практично всі поля зосереджені в Вінницькій області). Тобто, логістика даного підприємства зорієнтована на ефективне управління руху внутрішніх та зовнішніх ресурсних потоків. Плюсом логістики компанії є розвиток диспетчерської служби, супутниковий моніторинг полів. Одночасно розвивається й складська логістика, побудовано новий елеватор з рівнем місткості до 100 000 т, що вирішує проблеми зберігання, вартість проекту склала до 20 млн євро.

Специфікою розвитку логістики в UkrLandFarming(рівень отриманого EBITDA склав 311 доларів гектар в 2016 році, а масштаб виробництва досяг 653 000 га земель) в першу чергу, зорієнтований на узгодження діяльності в підрозділах такого гіганта, адже UkrLandFarming (ULF) відноситься до найбільших агрохолдингів не тільки в Україні, але і в світі як з позиції розмірів виробництва та наявного земельного банку, так і з точки зору оцінки обсягів виробництва та розвитку напрямків бізнесу. Компанія в свою діяльність включає різноплановий випуск аграрної продукції: землеробство, скотарство, дистрибуцію, виробництво цукру, птахівництво й т.д. . За таких умов важливим завданням логістики стає формування ефективно інтеграції тих компаній, що ввійшли в корпорацію, злившись з нею чи перейшовши під її керівництво. Але основними векторами логістики є традиційно розвиток системи транспортування та збереження продукції. Особливо виділяється саме логістика зберігання, адже потужності даної компанії з зберігання зернової продукції досягнули 3,5 млн т., що робить корпорацію на сьогодні власником найбільшої елеваторної мережі в Україні.

Класично зорієнтована на транспортування та збереження й логістика корпорації Холинг «Агрейн» (рівень EBITDA в 2016 році склав 300 доларів на гектар, при розмірорві земельного банку в використанні 130 000 га). Корпорація в виробництві зорієнтована на галузь рослинництва, а також має значні обороти з операцій зернотрейдингу. Виробництво зерна з

своїх полів в компанії досягає кожного року понад 0,5 мільйонів тон зернових. Логістика зберігання спирається на роботу чотирьох власних елеваторних комплекси, котрі мають загальну потужність до 330 000 тон зберігання зернових. Відповідно, розвиток логістики має перважаючі вектори з виробництво-транспортування-збереження та з збуту продукції галузі.

Цікавим прикладом логістики з позиції формування внутрішніх та зовнішніх ланцюжків руху товару є діяльність корпорації «Росток-Холдинг» (ЕВІТДА на гектар досягнуто на 2016 р. на рівні 297доларів , а розмір їх земельного банку склав 60 000 га). Дана корпорація зорієнтована на вирощування та експорт пшениці, кукурудзи, соняшнику та сої з в країни Близького Сходу, Південної Африки, Азії, Європи і СНД. Додатковим бізнесом стало виробництво продукції тваринництва, у компанії в власності два молокозаводу, вісім тваринницьких ферм, що дає можливість виробляти молокопродукцію, в основному, на внутрішній ринок. Зберігання зернових забезпечується двома елеваторними комплексами. Одночасно з цим компаніє є власником кількох торгових компаній. Відповідно, вся логістика компанії, в першу чергу, має завданням створювати ефективний ланцюжок зовнішніх експортних продажів, а лише потім- внутрішнього руху товарів від виробництва до власних торгових точок. Наявність власної торгової мережі на території країни робить логістику більш гнучкою при реалізації завдань розподілу виробленої продукції між зовнішнім та внутрішнім ринками.

Найбільш чітко виражена ефективна логістика застосовується в корпорації «Нібулон» (рівень ЕВІТДА на гектар склав на 2016 рік 225 доларів, а величина її земельного банку досягла 82 300 га). Саме ця компанія інтенсивно розвиває свою інфраструктуру й широко використовує логістику з орієнтацією на зовнішній ринок. Корпорація в експорті вироблюваних та перепроданих товарів співпрацює більше 64 країн. Основним фактором ефективної логістики є формування прямих зав'язків з покупцями, без залучення посередників. Це значно спрощує управління логістичними ланцюжками, хоч і вимагає додаткових витрат при постачанні продукції. Розвиток логістики для компанії є одним з пріоритетних напрямків формування стратегії підприємства. Саме логістична діяльність сприяє нарощенню експорту. Особливу увагу приділяють розвитку власної річкової логістики, як способу транспортування продукції рослинництва. При цьому увага приділяється

не лише транспортуванню, а й загальному розвитку судноплавства, на поточний момент ресурсами корпорації проводиться реконструкція і модернізація Миколаївського суднобудівного заводу, з розширенням масштабів виробництва суден, встановлюється лінія для будівництва суден, з вантажомісткістю до 5000 т зерна[6]. Саме використання логістики в корпорації «Нібулон» є найбільш яскравим прикладом її значимості для ефективної роботи корпорації.

Отже, виходячи з нинішніх не простих реалій діяльності аграрних концернів в Україні, можемо визначити основні специфічні риси реалізації в них принципів логістики:

- ефективного механізму виробничої логістики та логістики збуту в більшості компаній не розроблено через низьку якість інформаційних комунікацій, проблеми з транспортним забезпеченням, високими внутрішніми ризиками галузі;

- більшість концернів орієнтуються, в першу чергу, на формування складської та транспортної логістики, віддаючи перевагу в виробництві продукції рослинництва;

- транспортна логістика зорієнтована на формування ефективного механізму експорту продукції, в основному, рослинництва. Логістичні операції на національному просторі розглядаються як супутні;

- найбільш успішні компанії сформували логістичну мережу від виробника до кінцевого споживача, при цьому переважно орієнтуються на іноземний ринок;

- через нестабільну економічну та політичну ситуацію частина концернів звертають свої інноваційні проекти (в тому числі й по удосконаленню логістики) та діяльність в цілому на території країни.

Розвиток корпоративного бізнесу без застосування логістики в сучасних умовах не можливий, але українські реалії вказують на її однобоке використання. Внутрішні логістичні процеси практично в більшості корпорацій не розвинено, знаходяться на рівні переміщення ресурсів по підрозділах компанії. Логістика для більшості великих аграрних компаній залишається лише інструментом формування ефективних транспортних ланцюгів від виробництва до покупців. Частіше всього сільськогосподарська продукція транспортується самими компаніями в межах регіону або країни. Для міжнародних перевезень користуються послугами транспортно-експедиційних компаній[7,8].

Висновки. Аграрні концерни залишаються провідними гравцями на ринку сільськогосподарської продукції України, але зорієнтовані не на вирішення внутрішніх завдань, а на зовнішній ринок. Отже, й логістика носить орієнтацію на формування ефективного механізму зовнішньоторговельних операцій. Однак, навіть для агрохолдингів з їх значним капіталом, існує ряд проблем, що ускладнюють можливості до ефективної реалізації принципів логістики. Негативно на логістичні процеси впливають: проблема якості транспортних магістралей; нестача вантажних вагонів, низька якість та не достатність необхідних для збереження урожаю елеваторних потужностей та складів; проблеми перевалки в портах та простої вантажу на кордонах та інших. Та не зважаючи на перераховані проблеми, аграрні корпорації залишаються високоприбутковими й нарощують виробництво, використовуючи світовий досвід логістики в українському виробництві.

Бібліографічний список.

1. Державний комітет статистики України. Офіційний сайт / [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Бага Л.Г., Кондратюк Н.В. Глобалізаційні виклики управління агрохолдингами в Україні / Л.Г. Бага, Н.В. Кондратюк / «Глобальні та національні проблеми економіки» – електронне наукове фахове видання, Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – Вип. № 14. – Грудень 2016 р. – С. 130-141.
3. Баженов М. Логістика експорту зерна України: взгляд Soufflet Group / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ports.com.ua/articles/logistika-eksporta-zerna-ukrainy-vzglyad-soufflet-group>;
- 4 10 агропромислових компаній, які заробили більше за інших. Landlord, 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://landlord.ua/10-agropromislovih-kompaniy-yaki-zarobili-bilshe-za-inshih>;
5. Кравцов А.Г. Аналіз перспектив впровадження логістичних підходів у сфері АПК / А.Г. Кравцов// Вісн. Харк. нац. ун-ту сільськогосподарства ім. Петра Василенка «Системотехніка і технології лісового комплексу. Транспортні технології». – Вип. 136. – Х.: ХНТУСГ ім. Петра Василенка, 2013. – С. 272–278.
6. Исакова Д. Рейтинг 20 самых эффективных агрокомпаний Украины / [Д. Исакова / Forbes. – 2015. – № 8.](#) [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://forbes.net.ua/magazine/forbes/1399408-rejting-20-samyh-effektivnyh-agrokompanij-ukrainy>.

7. Божидарнік Т.В. Основні шляхи застосування логістики в агропромисловому комплексі України / Т.В. Божидарнік, Н.В. Божидарнік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/ekfor/2011_1/5.pdf;

8. Маслак О., Аграрна логістика: реалії сьогодення // Пропозиція, 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://propozitsiya.com/ua/agrarna-logistika-realiyi-sogodennya>

Єфанов В.А. Специфіка логістики в українських аграрних корпораціях. Визначено роль агрокорпорацій в національному сільському господарстві. Сформовано основні логістичні орієнтири для сільського господарства з позиції великих товаровиробників. Оцінено значимість логістики в розвитку провідних підприємств галузі. Визначено основні проблемні моменти формування логістики в умовах української економічної системи. Розглянуто специфіку процесів логістики аграрних корпораціях України.

Ключові слова: аграрні корпорації, сільське господарство, логістика, збут, постачання, транспорт, сезонність, виробництво, ефективність, прибуток.

Єфанов В. А. Специфика логистики в украинских аграрных корпорациях Определена роль агрокорпораций в национальном сельском хозяйстве. Сформированы основные логистические ориентиры для сельского хозяйства с позиции крупных товаропроизводителей. Оценена значимость логистики в развитии ведущих предприятий отрасли. Определены основные проблемные моменты формирования логистики в условиях украинской экономической системы. Рассмотрена специфика процессов логистики аграрных корпорациях Украины.

Ключевые слова: аграрные корпорации, сельское хозяйство, логистика, сбыт, снабжение, транспорт, сезонность, производство, эффективность, прибыль.

Efanov V.A. Specificity of logistics in Ukrainian agrarian corporations. The role of agricultural corporations in national agriculture has been determined. The basic logistics guidelines for agriculture from the standpoint of major commodity producers have been formed. The significance of logistics in the development of leading enterprises of the industry is assessed.

The main problems of forming logistics in the conditions of the Ukrainian economic system are determined. The specificity of logistics processes in Ukrainian agrarian corporations is considered.

Based on the current rather simple realities of agrarian concerns in Ukraine, we can identify the main specific features of the implementation of logistics principles in them:

- An effective mechanism for production logistics and logistics in most companies is not developed due to the poor quality of information communications, transportation problems, high internal risks of the industry;

- most of the concerns are oriented, first of all, on the formation of warehouse and transport logistics, giving preference to the production of crop production;

- transport logistics is focused on the formation of an effective mechanism for the export of products, mainly crop production. Logistics operations on the national space are considered as concomitant;

- the most successful companies have formed a logistics network from the manufacturer to the end user, while mainly focusing on the foreign market;

- due to the unstable economic and political situation, part of the concerns of Ukrainian companies focus their innovative projects (including on improvement of logistics) and activities in general on the territory of the country.

The development of corporate business without the use of logistics in modern conditions is not possible, but Ukrainian realities indicate its one-sided use. Internal logistics processes are practically in most corporations not developed, are at the level of transfer of resources by divisions of the company. Logistics for most large agrarian companies remains only an instrument for the formation of efficient transport chains from production to buyers. Most agricultural products are transported by companies themselves within the region or country. For international transportation use the services of transport and forwarding companies.

Key words: agrarian corporations, agriculture, logistics, sale, supply, transport, seasonality, production, efficiency, profit.

Стаття надійшла до редакції: 28.03.2019 р.